

r. C. M.
Winger-
Ongeveer
dracht de
oud en
shoudwe-
wuniver-
strijd-
lega's en
inspire-
schappen
publica-
okken bij
s: "Huis-
'8), "Daar
onecolo-
xistentie"

or heeft
n de on-
bestaan
s van de
Dreyen-
treffend
s nu niet
king hel-
tiveren".

VERSLAG

Is van een dubbeltje een kwartje te maken?

A. M. DE WIT-SAUTER

Op 26 april jl. organiseerde Hogeschool Diederoot in samenwerking met de vakgroep huishoudkunde van de Landbouwniversiteit de studiedag "Rondkomen door huishoudelijk handelen?". Sprekers en vertegenwoordigers van diverse sectoren van de samenleving (o.a. van sociale diensten, St. Consument en Huishouding, credietbanken en vrouwenorganisaties) wisselden van gedachten over de vraag: kunnen door doelmatige huishoudelijk handelen problematische schuldsituaties buiten de deur gehouden worden, of moet er toch vooral iets in de inkomenssfeer aan preventie gedaan worden?

Dr. C. de Hoog (vakgroep Huishoudkunde Landbouwniversiteit Wageningen) schetst kort de verbreiding van het zelfstandige huishouden naar burgerlijk model, vanuit de rijkere milieus naar de middenklassen, sinds de industriële revolutie. Ook in de lagere klassen ontstaan steeds meer zelfstandige huishoudens, maar hier worden lang niet altijd de regels en normen van het burgerlijk model gevolgd. Zo ontstaat een bolwerk van onaan-gepasten, met een economisch zwakke positie in de "rafelrand" van de maatschappij. Een rafelrand - waarin velen toch een overlevingsstrategie realiseerden - die in de moderne verzorgingsstaat ontbreekt. De huidige armen zijn afhankelijker geworden van externe hulpverlening, omdat hun "natuurlijke overlevingsbronnen" zijn weggefallen. Het in evenwicht brengen van inkomsten en uitgaven is tot op zekere hoogte aan te leren, onderwijs en voorlichting moeten daarbij worden ingezet, maar daar mogen we het niet bij laten volgens *De Hoog*. Huishoudkunde mag niet misbruikt worden als smeeroilje voor het huidige beleid. *De Hoog* pleit o.a. voor het verbeteren van maatschappelijke structuren en een herinvoering van de koppeling tussen lonen en uitkeringen.

Professor dr. R. P. Zuidema (vakgroep Micro-economie Vrije Universiteit van Amsterdam)

plaatst enkele kanttekeningen bij het thema "keuzevrijheid en huishoudelijk handelen". Hij omschrijft de "economiteit van het huishoudelijk handelen" als: het totale beheer over alle middelen welke aan een huishouden ter beschikking kunnen staan. Naast de financiële middelen omvat dat beheer ook de algehele tijdsbesteding en de huishoudelijke produktie. Hij ziet ook voor minima hierin nog enige mogelijkheden tot keuze uit alternatieven, die kan leiden tot optimale uitkomsten. Hij geeft daarbij concrete suggesties voor besparingsmogelijkheden in de uitgavesfeer: van aankopen afzien, extra tijd stoppen in de informatie-inwinning voor de koop, of door eigen onderhoud aankopen uitstellen. Maar het zo goed mogelijk roeien met de riemen die je hebt, garandeert natuurlijk nog niet een aanvaardbaar voorzieningspeil.

Aansluitend bij de beleidstrend van grotere individuele verantwoordelijkheid en de toename van de mondigheid van de burgers, stelt hij de verstrekingen in natura en de inkomensafhankelijke subsidies van overheidswege ter discussie. De individuele keuzevrijheid zou volgens *Zuidema* vergroot kunnen worden wanneer de zogenaamde inkomensprijzen (huursubsidie, korting op bijdrage aan gezinsverzorging e.d.) zouden worden vervangen door belastingverlichting voor de betreffende inkomensgroepen. Hij haalt het recente rapport "Profijt van de overheid" (SCP, 1989) aan, waarin aangetoond wordt dat een belangrijk deel van de overheidsuitgaven aan volkshuisvesting, cultuur en recreatie in 1983 ten goede is gekomen aan de hogere inkomensgroepen. Overigens worden daarin juist o.a. huursubsidie en gezinsverzorging genoemd als inkomensprijzen die wél ten goede komen aan de laagste inkomens. *Zuidema* vindt wel dat bij het beeld van de mondige burger een goede consumentenbescherming past. Hij noemt met name de afperking van de mogelijkheden tot consumptief krediet, bijvoorbeeld door aan de banken een heffing op te leggen voor deze vorm van kredietverlening. Het mes zou dan aan twee kanten kunnen snijden volgens *Zuidema*: het consumptief krediet wordt duurder, dus wordt

er minder gemakkelijk gebruik van gemaakt, en er kan een fonds gevormd worden van waaruit die gevallen kunnen worden geholpen, waarbij de schuldvorming toch uit de hand is gelopen.

Mw. ir. E. de Vries (Nationaal Instituut Budgetvoorlichting, NIBUD) stelt dat in feite niemand precies weet waarover hij praat als het om armoede gaat. Zolang er geen algemeen geaccepteerde omschrijving van armoede is kan dit verschijnsel ook niet opgespoord en bestreden worden. Wel is het duidelijk dat het een relatief begrip is, reële inkomensverbetering kan dus armoede niet uit de wereld helpen, want (grote) verschillen zullen er altijd blijven bestaan. Intussen worden in de politiek wel allerlei maatregelen genomen in de inkomensfeer. Men is dan nog wel in staat om te berekenen wat de consequenties daarvan zijn in geldbedragen, maar wordt niet gehinderd door kennis van zaken als het gaat om de consequenties voor de huishoudens van minima.

Het NIBUD tracht inzicht te geven in de bestedingsmogelijkheden van minima via de pakketmethode, waarin per uitgavepost de lasten geëxpliciteerd worden. Het NIBUD onderscheidt een basispakket, de eerste levensbehoeften zoals vaste lasten, reserveringsuitgaven en huishoudgeld, en een restpakket, afhankelijk van specifieke behoeften van een huishouden. In dit restpakket zullen vooral de keuzes gemaakt moeten worden. Bij de samenstelling van deze pakketten baseert het NIBUD zich o.a. op richtlijnen van het Voorlichtingsbureau van de Voeding en de sociale diensten.

Mw. de Vries stelt ook de huidige credietfaciliteiten aan de orde: door het wegvallen van de natuurlijke bestedingsrem - een lege portemonnaie - belanden huishoudens gemakkelijker in uitzichtloze schuldsituaties.

Forumdiscussie en workshops

Behalve de al genoemde inleiders waren voor het forum en de workshops uitgenodigd: *mw. J. Creemers* (directeur St. Consument en Huishouding), *mw. J. van den Heuvel* (Landelijk steunpunt Vrouwen in de Bijstand) en *mw. L. Kroon* (Konsumentencontact). In de forumdiscussie wordt vooral ingegaan op de inleiding van *Zuidema*.

Naast erkenning van het betuttelend element van veel subsidies rijzen er ook vragen als: Worden doelgroepen wel beter bereikt dan tot dusver door verschuiving van inkomensprijzen naar lastenverlichting? Bestaat er wel keuzevrijheid voor minima als het gaat om wonen bijvoorbeeld? Moet je een vangnet

creëren voor mensen die een vergroting van keuzevrijheid niet aankunnen?

Tot slot een weergave van de conclusies uit de workshops, waarin gediscussieerd is aan de hand van stellingen.

Workshop de Hoog

De groep komt met drie aanbevelingen:

- organiseer geregeld studiedagen, waarin bijvoorbeeld de politieke programma's op hun consequenties voor de huishoudens van minima doorgelicht worden,
- bevorder de samenwerking tussen werkveld (voorlichting) en wetenschap,
- armoede-onderzoekers in Nederland verenigt u, neem daarbij een voorbeeld aan de milieu-onderzoekers en breng óók je boodschap in de krant.

Workshop Zuidema

Als het gaat om keuzevrijheid is de ruimte voor minima erg beperkt, de noodzaak tot afweging is groot, de keuzes zijn moeilijk en op uitgaven voor communicatie wordt vaak het eerst bezuinigd. Tijd-geldsubstitutie kan besparingen opleveren.

Het volledig omzetten van inkomensprijzen in belastingfaciliteiten acht de groep onaanvaardbaar, een zekere overheidssturing is onvermijdelijk. Het is ook een taak van de overheid het ontwikkelen van vaardigheden nodig voor zelfbeschikking te stimuleren.

De verantwoording voor het consumptief krediet ligt zowel bij de verstrekker als bij de lener. De groep betwijfelt of consumptief krediet beperkt kan worden door de voorgestelde heffing. Het gaat hier om enkele tienden van procenten, die bij het huidige bedrag van 12 miljard aan consumptief krediet al een aardig noodfonds kunnen opleveren, zonder dat de consument daar iets van merkt.

Workshop De Vries

Ook al is er nog geen consensus over het begrip armoede, het probleem zal toch aangepakt moeten worden. Stille armen moeten ophouden stil te zijn, zodat er een duidelijker beeld ontstaat.

Verhoging van de uitkeringen ziet de groep wel als een mogelijkheid, maar zij realiseert zich daarbij wel dat dit alleen op korte termijn effect heeft.

De keuzevrijheid is een groot goed, de consument moet niet teveel aan banden gelegd worden. Wat de beperking van het consumptief krediet betreft ziet de groep geen oplossing. Het effect van de voorgestelde heffing zou wel eens contraproductief kunnen uitpakken vrees zij. Uit onderzoek is gebleken dat consumenten zich niet laten afschrikken door

hoge
nood
wel v
kelijk

Work

Schu
binne
lenin
speci
Er za
de m
ren v
mog
voor
Schu
werk
credi
pakt

Work

Bij s
geme
en p
Het
armc
Comi
luxe
sfeer
Het
schu
van
betel
struc

Scf

De
van
1988
prob
Het
te m
schu
ziet
stelli
Voor
lenir
hulp

vergroting van

conclusies uit de
meer is aan de

elingen:

agen, waarin
mma's op hun
idens van mi-

tussen werk-
ap,

derland vere-
beeld aan de
óók je bood-

is de ruimte
pdaak tot af-
moelijk en op
ordt vaak het
tutie kan be-

ensprijzen in
roep onaan-
sturing is on-
van de over-
heden nodig
en.

sumptief cre-
er als bij de
sumptief cre-
voorgestelde
tienden van
drag van 12
al een aardig
onder dat de

us over het
toch aange-
n moeten op-
n duidelijker

iet de groep
zij realiseert
korte termijn

d, de consu-
den gelegd
et consump-
geen oplos-
elde heffing
nnen uitpak-
ebleken dat
nrikken door

hoge rentes en door het creëren van een noodfonds kan zorgvuldige afweging door zowel verstrekker als lener als minder noodzakelijk worden gezien.

Workshop Creemers

Schuldhelpverlening en budgetvoorlichting is binnen het totale veld van sociale dienstverlening een specialistische activiteit, die een specialistische aanpak en discipline vereist. Er zal meer waardering moeten komen voor de moeilijkheidsgraad van het adequaat voeren van een huishouding, en er zullen meer mogelijkheden gecreëerd moeten worden voor (bij)scholing.

Schuldhelpverlening zal vanuit een samenwerking van Consument en Huishouding, de kredietbanken en de sociale diensten aangepakt moeten worden.

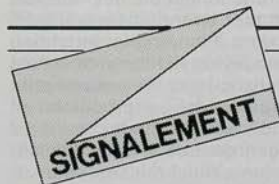
Workshop Van den Heuvel

Bij schuldhelpverlening moet onderscheid gemaakt worden tussen budgetbegeleiding en psychosociale hulpverlening.

Het creëren van noodfondsen maskeert het armoedeprobleem.

Communicatie-uitgaven worden al snel als luxe gezien, terwijl bezuinigingen in deze sfeer kunnen leiden tot isolement.

Het invoeren van de budgetregeling bij schuldsanering, waarbij de bank het inkomen van de klant beheert en leefgeld uitbetaalt betekent vergaande betutteling en een rem op structurele verbeteringen.

Schuldhelpverlening

De vakgroep Welzijnsbelevingsvraagstukken van de Rijksuniversiteit Groningen heeft in 1988 de hulpverlening aan huishoudens met problematische schulden geïnventariseerd. Het onderzoek was erop gericht om duidelijk te maken hoe de aanpak van problematische schuldsituaties op gemeentelijk niveau eruit ziet en op welke wijze de hulpverleningsinstellingen met elkaar samenwerken.

Voor de inventarisatie van de schuldhelpverlening in Nederland is in 98 gemeenten het hulpaanbod van gemeentelijke kredietbanken

Workshop Kroon

Binnen de beperkte mogelijkheden zouden budgethulpverleners moeten proberen meer tegemoet te komen aan individuele wensen van cliënten.

De groep is verder van mening dat doelmatig huishoudelijk handelen slechts een oplossing kan bieden voor huishoudens die slechts korte tijd van een minimum inkomen moeten rondkomen. Als dat langer wordt dan twee jaar, is verhoging van dat inkomen de enige mogelijkheid om schuldsituaties te vermijden.

Huishoudens zijn vaak slecht op de hoogte van subsidies, toeslagen en belastingfaciliteiten. De voorlichting zou op dit punt aanzienlijk verbeterd moeten worden. Zolang de overheid dit verzuimt, ligt hier een taak voor de maatschappelijke organisaties.

Deze dag bood een levendige ontmoeting, buiten de hitte van het dagelijkse werk om, tussen mensen uit onderwijs, onderzoek, beleid, politiek, voorlichting en hulpverlening, allen op eigen wijze bezig met het armoedeprobleem. Een initiatief dat navolging verdient, want communicatie en samenwerking lijken op dit gebied nog voor verruiming vatbaar.

Auteur

Ir. A. M. (Annemieke) de Wit-Sauter, Stichting Voorlichting Huishoudwetenschappen, Prof. Rit-zema Bosweg 32a, 6703 AZ Wageningen.

(GKB), gemeentelijke sociale diensten c.q. afdelingen sociale zaken (GSD), instellingen voor algemeen maatschappelijk werk (AMW), de stichting Consument en Huishouding (C&H) en de bureaus voor raadslieden (BR) in kaart gebracht. In totaal hebben 289 instellingen aan het onderzoek meegewerkt door middel van het invullen van een vragenlijst. Daarnaast zijn er met vertegenwoordigers van twintig schuldhelpverleningsprojecten gesprekken gevoerd om inzicht te krijgen in de aanpak van en ervaringen met een projectmatige benadering van de hulpverlening bij problematische schulden.

Een samenvatting of een volledig verslag van dit onderzoek is verkrijgbaar bij het Noorderlijk Centrum voor Gezondheidsvraagstukken, RUG, tel. 050-632868.